

THE SYSTEM OF GENERAL GUARANTEES OF SOCIAL SECURITY FOR JUDGES

В. Г. Костенко

суддя

Ковпаківський районний суду м. Суми

м. Суми

СИСТЕМА ЗАГАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДДІВ

Актуальність теми. Дослідження національного законодавства дозволить упорядкувати гарантії соціального забезпечення суддів, визначити їх систему. Комплексний аналіз системи гарантій забезпечення суддів висвітлюватиме їх ефективність та доречність існування в контексті соціальних вимог та потреби подолання корупційної складової в діяльності суддів. Крім того, виділення системи гарантій соціального забезпечення суддів надасть можливість виокремити із них загальні та спеціальні.

Вивчення загальних гарантій соціального забезпечення суддів направлено на з'ясування дієвих правових методів й заходів встановлення мінімально допустимого рівня державної соціальної підтримки суддів. Тобто, загальні гарантії соціального забезпечення суддів мають відповідати критерію непорушності й дії незалежно від економічних та політичних умов в країні. Аналіз законодавства дозволить з'ясувати відповідність чинних гарантій таким критеріям або ж виявити недоліки у правовому регулюванні, що зменшують ефективність дії усієї системи загальних та спеціальних гарантій соціального забезпечення суддів.

Стан дослідження. Доцільно зазначити, що питання гарантій соціального забезпечення суддів було неодноразово досліджено науковцями, серед них: Н. І. Бернацька, Н. С. Бойчук, Л. В. Ватаманюк, В. В. Гладкий, І. О. Грибан, В. О. Гринюк, М. А. Дідиченко, В. С. Єгорова, В. О. Журавель, Г. А. Зуб, Д. В. Колесник, В. М. Кравчук, С. Р. Леськів, М. І. Логвиненко, Т. Б. Любонікова, С. В. Подкопаєва, Є. Ю. Пономапенко, В. В. Породько, Ю. О. Юрковський, О. М. Юхимюк. Проте, постійність реформування, зміна соціального забезпечення суддів у мовах пандемії й наявність нових рішень Конституційного Суду України з даного питання викликає потребу в актуалізації наукового опрацювання системи загальних та спеціальних гарантій соціального забезпечення суддів та характеристики змісту кожної із них.

Виклад основного матеріалу Гарантії соціального забезпечення суддів, що визначенні на міжнародному рівні досліджував Г. А. Зуб та включає до них наступні: безпека суддів, належна винагорода та умови служби, розмір пенсії та вік виходу на неї, строк дії повноважень, правом створювати асоціації. Підвищення судді має бути здійснено на основі об'єктивних

чинників (моральних якостей, досвіду) [1, с. 117]. Тобто, систему гарантій соціального забезпечення судді можливо розглядати в контексті попередження негативних наслідків на правовий статус, здоров'я та життя судді та в контексті підтримання його правової та матеріальної стабільності. Разом з тим, такі гарантії, як то наявність винагороди та належних умов праці слід розуміти, як загальні, адже вони поширюються на усіх суб'єктів, що є учасниками загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, а тому зміст гарантій буде однаковим незалежно від посади чи місця роботи. В той же час, гарантії безпеки суддів, тривалості перебування на посаді чи право бути членом асоціацій мають або ж особливий зміст (органи суддівського самоврядування впливають на функціонування судової системи загалом), або є спеціальними для суддів (незмінність суддів, як гарантія матеріальної стабільності). Крім того, особливістю спеціальних гарантій соціального забезпечення суддів є їх поширення і на членів сім'ї судді.

До загальної системи гарантій прав та свобод суддів В. М. Кравчук зараховує: заходи з стимулювання ефективного вчинення правосуддя, заходи профілактики правопорушень, заходи відновлення порушених прав для суддів, встановлення процедурних форм реалізації прав, наявність конституційного контролю за виконанням обов'язків [2, с. 94]. На законодавче закріплення та наступне втілення гарантій соціального забезпечення впливають економічні чинники щодо можливості держави забезпечити достатнє фінансування та чинники професійного характеру щодо вірного написання законодавства про судочинство та соціальне забезпечення та його тлумачення. В даному контексті, наявність заходів стимулювання, підвищення кваліфікації можливо розглядати, як передумови реалізації гарантій соціального забезпечення судді, оскільки вони попереджають зловживання суддями соціальними правами та встановлюють спільну практику їх втілення. Однак, такі гарантії мають нормативний характер, коли не менш важливим є інституційні гарантії. Під інституційними гарантіями соціального забезпечення суддів слід розуміти діяльність органів публічної влади з допомоги в реалізації певного соціального права. Найперше, це діяльність Державної судової адміністрації, як суб'єкта, що формує бюджетний запит та розподіляє кошти. Також, до інституційних гарантій можливо віднести діяльність Мінфіну, Кабміну щодо фінансового та матеріального забезпечення, а також діяльність правоохоронних органів та Служби судової охорони щодо охорони безпеки суддів. Не менш важливою є діяльність Державної судової адміністрації та Вищої ради правосуддя щодо контролю за діяльністю суддів, розпорядженням та витратами коштів, що запобігає невірному розподілу ресурсів й наступній неможливості втілити гарантії соціального забезпечення.

Визначаючи гарантії соціального забезпечення публічної служби Н. І. Бернацька розподіляє їх на «побутові, пенсійні, реабілітаційні та рекреаційні, ритуальні, компенсаційні, охоронні» [3, с. 153-155]. Слід наголосити, що дія гарантій соціального забезпечення на суддів має особливості щодо розміру, суб'єктів гарантування та тривалості дії. Разом з тим, кожен із наведених автором видів гарантій соціального забезпечення може бути віднесений до системи загальних гарантій, адже передбачений для

кожного працівника публічної служби. Так, пенсійні гарантії полягають у чіткому встановленні розміру пенсії для судді та забезпеченості фінансових ресурсів для її виплати. Варто погодитись із автором щодо об'єднання рекреаційних та реабілітаційних гарантій, адже їх сутність для суддів полягає у можливості реалізувати своє право на відпочинок, оздоровлення та медичну допомогу. Водночас, сучасне законодавство не передбачає надання таких послуг лише для суддів та членів його сім'ї на безкоштовній основі. Відповідно, гарантування здійснюється за допомогою достатнього розміру суддівської винагороди для забезпечення належного й достатнього рівня життя.

На думку В. О. Журавель, соціально-економічні гарантії суддівських потреб виражаються у матеріальному забезпечення суддів, яке має такі форми, як: оплата праці; проведення пенсійного забезпечення; захист суддів та членів їх сім'ї; безоплатне медичне обслуговування; соціальне страхування; надання житла за місцем роботи судді [4, с. 210]. Участь в соціальному страхуванні необхідна для надання підтримки суддям, якщо такі тимчасово втратять працездатність або ж потрапляють у нещасний випадок. Ураховуючи специфіку суддівської діяльності, соціальне страхування є гарантією незалежності вчинення правосуддя, а отже й виконує функцією попередження негативних наслідків для правового та матеріального становища судді. Безоплатне медичне обслуговування, як гарантія соціального забезпечення судді потребує уточнення щодо її поширення лише на державні та комунальні заклади охорони здоров'я. Надання медичної допомоги у таких закладах є безоплатним для усіх громадян України. Проблемним аспектом є відсутність урегулювання способів реалізації гарантії безоплатного медичного обслуговування на рівні законодавства. Як наслідок, локальне регулювання надання коштів для оздоровлення чи лікування може порушувати принципи рівності соціального забезпечення та негативно впливати на мотивацію суддів до правомірної діяльності. Щодо пенсійного забезпечення, то специфікою його гарантування для суддів можливо вважати наявність права у суддів обирати між пенсією та довічним щомісячним забезпеченням. Встановлення такого вибору дозволяє судді підтримувати гідний рівень життя у випадку відставки до настання пенсійного віку та орієнтуючись на економічну ситуацію в державі обирати більш стабільний варіант виплат.

На думку О. В. Гринюк, до гарантій соціального забезпечення слід віднести положення про заборону зменшення розміру заробітної плати судді та наявність спеціальної процедури її нарахування із доплатами за науковий ступінь, вислугу років та доступ до державної таємниці, визначенні умови надання службового житла [5, с. 132]. В контексті даного дослідження доцільно розподіляти наявність суддівської винагороди, як форми оплати праці та загальної гарантії соціального забезпечення й наявність доплат до такої винагороди, як спеціальної гарантії. Так, розглядаючи суддівську винагороду, як оплату праці можливо помітити її відповідність правилу збільшення оплати залежно від рівня відповідальності, що й відбувається у випадку отримання посади в місцевому загальному суді, апеляційному чи касаційному суді. В той же час, наявність доплат, наприклад за наукове звання чи вислугу років, має на меті забезпечення якості вчинення пра-

восуддя, заохочення до покращення власних навиків та знань, що вплине на матеріальний стан. Дискусійним є розуміння умов надання службового житла, як гарантії соціального забезпечення, адже їх фактичне виконання є ускладненим через надання відповідних повноважень органам місцевого самоврядування. Відповідно, система загальних та спеціальних гарантій соціального забезпечення судів має відповідати не лише національному законодавству, але й фактичним суспільним реаліям, які визначають можливість втілення норм права.

В. В. Гладкий наголошує на розумінні гідної праці суддів, як гарантії «соціальної безпеки (до того ж в умовах пандемії COVID-19)» [6, с. 283]. Гарантування гідної праці полягає у створенні комфортних та безпечних умов праці та її належної оплати. Крім того, виконання своїх обов'язків суддями не повинно мати негативний вплив на їх кар'єру чи матеріальний чи фізичний стан. Для цього гарантії соціального забезпечення мають усувати потребу в суддів вступати в корупційні відносини будь-якого характеру, а також покривати витрати на вчинення правосуддя, до прикладу, на мантію чи нагрудний знак. Погоджуємось із автором щодо необхідності законодавчого встановлення нових гарантій соціального забезпечення у зв'язку з пандемією COVID-19, що найперше стосується можливості проводити судові засідання в режимі онлайн. Застосування інформаційних технологій, на сьогодні, слід розглядати не лише, як осучаснення судового процесу та спрощення комунікації із судом, а як засіб гарантування безпеки для життя і здоров'я суддів, а отже й вчинення правосуддя в межах розумних строків.

Досліджуючи економічні та соціальні гарантії діяльності суддів Л. В. Ватаманюк відносить до них «належні умови фінансування суддів, якими є окреме встановлення видатків на суддів. Крім того, лише держава може здійснювати фінансування та володіє повноваженнями щодо усунення квазідержавних органів від системи фінансування суду через притягнення до юридичної відповідальності за втручання в діяльність судових органів» [7, с. 25]. Соціальне забезпечення суддів безпосередньо пов'язане із наявністю фінансових ресурсів для матеріальної підтримки судді. Тому, як спеціальну гарантію соціального забезпечення суддів можливо розглядати обов'язок держави сплачувати суддівську винагороду, соціальну допомогу або ж фінансувати інші види підтримки з державного бюджету. Разом з тим, гарантією достатності виділеного з державного бюджету розміру виплат є участь в бюджетному процесі органів судової системи, що й слідкують за дотриманням соціальних інтересів суддів. Крім того, гарантування соціального забезпечення суддів може відбуватися через рішення Конституційного суду України, який аналізує щорічний державний бюджет щодо виявлення випадків зменшення матеріальної підтримки суддів через скорочення розміру пенсій, щомісячного довічного утримання чи посадового окладу.

Так, до загальних гарантій соціального забезпечення суддів варто зарахувати такі як:

Загальна гарантія законодавчого закріплення розміру посадового окладу судді;

Загальна гарантія виплати вихідної допомоги у зв'язку з відставкою судді;

Загальна гарантія збереження розміру суддівської винагороди при зміні діяльності в межах судової системи;

Загальна гарантія поширення на суддів інших видів соціальної допомоги, передбачених соціальним законодавством

Законодавче закріплення розміру посадового окладу судді можливо розглядати, як загальну гарантію соціального забезпечення судді. Посадовий оклад є частиною суддівської винагороди та визначає мінімальний розмір заробітної плати, що гарантовано буде виплачений судді. Відповідно до ч. 3 ст. 135 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» «базовий розмір посадового окладу для судді місцевого суду складає 30 прожиткових мінімумів; для судді апеляційного суду він складає 50 прожиткових мінімумів; судді Верховного Суду — 55 прожиткового мінімуму» [8]. Таким чином, розмір соціального забезпечення судді збільшується із зайняттям посад, де передбачається більший рівень відповідальності та професійної кваліфікації. Важливим є факт законодавчого закріплення розміру посадового окладу, що попереджає зловживання владою з боку голови суду, Державної судової адміністрації в контексті свавільного призначення заробітної плати на основі власних вподобань чи корупційних відносин. Оскільки, виплата суддівської винагороди відноситься до захищених видатків з державного бюджету, то закріплення чіткого розміру посадового окладу дозволяє обрахувати конкретну суму коштів та гарантувати її виплату за призначенням.

Також, до гарантій соціального забезпечення судді можливо віднести використане у законодавстві формулювання «прожитковий мінімум для працездатних осіб, який встановлений на 1 січня року», адже воно дозволяє пристосовувати розмір посадового окладу судді до реальних соціо-економічних умов в державі. Законодавче передбачення чіткого розміру посадового окладу за рівнем навантаження призведе до потреби в постійному її оновленні, а отже й здійснення тиску на судову владу й зменшення її незалежності. Враховуючи економічні тенденції, закріплення чіткого розміру посадового окладу мало б наслідком застарілість норм права й неможливість виконувати ними функцію соціального забезпечення.

Разом з тим, проблемним аспектом втілення даної гарантії соціального забезпечення судді є наявність Рішення Конституційного суду № 4-р/2020, відповідно до якого частина норми щодо розміру посадового окладу судді Верховного суду є неконституційною, оскільки було зменшено такий розмір з 75 до 55 прожиткових мінімумів [9]. Дійсно, зменшення розміру посадового окладу у сукупності зі збільшенням навантаження на суддів Верховного суду через скорочення їх чисельності суперечить, як принципам судочинства, так й принципу рівної оплати праці. Крім того, на суддів Верховного суду покладається значно більша відповідальність у порівнянні з суддями апеляційного суду, коли ж рівень посадового окладу в них майже не відрізняється. В даному контексті, виникає потреба в зміні чинного законодавства задля врегулювання питання розміру посадового окладу суддів Верховного суду й уникнення ситуації порушення процесу соціального забезпечення.

Зі свого боку, Н. С. Бойчук розглядаючи суддів, як осіб, заробітна плата яким виплачується із державного бюджету вказує про те, що розмір та

диференціація посадових окладів суддів є невиправданою в порівнянні із розміром посадового окладу доцента чи професора, адже порушує принципи та засади організації заробітної плати [10, с. 204]. Варто наголосити, на вчиненні суддями правосуддя та наявності заборон для суддів на підприємництво, політичну чи інші види діяльності, що приносять прибуток (із винятком саме щодо викладацької та наукової діяльності). Такі заборони не поширюються на викладачів, що збільшує варіанти підвищення рівня матеріального становища, (які є недоступними для суддів). Разом з тим, така диференціація в оплаті праці й дозволяє віднести розмір базового посадового доходу судді до гарантій їх соціального забезпечення, а не лише трудових гарантій.

Можливо резюмувати, що сутністю загальної гарантії законодавчо закріпленого розміру посадового окладу судді є створення правової можливості суддів самостійно забезпечувати свої та членів своєї сім'ї потреби без залучення додаткових державних ресурсів. Забезпечення розміру посадового окладу визначає стабільність судової діяльності та дозволяє суддям планувати свої дії. Крім того, наявність законодавчо закріпленого розміру посадового окладу судді виконує додаткові функції щодо гарантування незалежності суддів й мотивації правомірної поведінки.

Наступною загальною гарантією соціального забезпечення судді є виплата вихідної допомоги у зв'язку з відставкою судді. На відміну від трудового законодавства, де вихідна допомога може виплачуватися за домовленістю сторін або ж у випадках коли працівник самостійно не міг вплинути на умови праці (ліквідація, реорганізація, зміна істотних умов праці, повернення особи, що попередньо виконувала таку роботу), вихідна допомога суддям виплачується у зв'язку із виходом у відставку. Відповідно до ст. 143 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», «вихідна допомога становить 3 місячних суддівських винагороди за останньою посадою» [8]. Важливо, що основою для вихідної допомоги є суддівська винагорода, яка охоплює й додаткові виплати та ураховує вислугу років. Також, позитивним слід вважати формування вихідної допомоги на основі суддівської винагороди за останньою посадою, а не на основі середнього показника, оскільки це допомагає гарантувати найбільш актуальну суму виплат.

Сутністю вихідної допомоги суддям у зв'язку з виходом у відставку є забезпечення його соціально-побутових потреб та попередження настання соціальних ризиків одразу після припинення виконання ним своїх повноважень. Розмір вихідної допомоги є стимулом для продовження виконання повноважень судді й наступної реалізації власних соціальних прав та захисту від соціальних ризиків після відставки. Тому, розмір вихідної допомоги має бути незмінним або ж передбачуваним. Саме про це наголошено у рішенні Конституційного суду України у справі № 2-р(П)/2020 [11] щодо зменшення розміру вихідної допомоги з 10 до 3 розмірів суддівської винагороди, що відбулося без дотримання розумного строку на адаптацію суддів, які реалізують право на відставку, адже зміни до закону набули чинності протягом 1 дня з моменту опублікування. Важливо наголосити, що вихідна допомога є гарантією соціального забезпечення, на яку розраховує суддя протягом усього перебування на посаді, а тому її розмір, спосіб нарахування повинен бути зрозумілим й змінюватися лише в сторону вдо-

сконалення. Задля уникнення зловживання такою гарантією, позитивно можливо оцінювати заборону на повторну виплату вихідної допомоги для суддів, якщо вони були поновленні на посаді.

Є. Ю. Пономаренко зауважує, що «вихідна допомога є додатковим благом за довготривале виконання суддею службових обов'язків. Її гарантування судді, не обмежує наступне укладання трудового договору та реалізації права на працю» [12, с. 120]. Тобто, вихідна допомога не може замінювати пенсію чи щомісячне довічне утримання або ж перешкоджати реалізації права на працю для особи, що була суддею. Наявність вихідної допомоги гарантує, що протягом перехідного періоду пристосування судді до нового правового статусу, він матиме змогу забезпечити свої права на звичному рівні.

Тож, можливо дійти висновку, що обов'язок виплати вихідної допомоги у зв'язку з відставкою судді, як загальна гарантія соціального забезпечення судді полягає у безальтернативній та невідворотній виплаті з боку держави судді, який виходить у відставку коштів для забезпечення його та членів його сім'ї потреб протягом часу пристосування до нових умов життя. Критеріями достатності вихідної допомоги має бути можливість підтримувати попередній рівень життя судді до закінчення процедури оформлення пенсії чи щомісячного довічного утримання або ж укладання нового трудового договору. Вихідна допомога має постійно пристосовуватися до змін економічних умов, що унеможливує її закріплення у формі конкретної суми коштів.

Збереження розміру суддівської винагороди при зміні діяльності в межах судової системі варто зарахувати до загальних гарантій соціального забезпечення судді. Після набуття правового статусу судді, для особи відкривається можливість надалі здійснювати, як правосуддя, так й займатися адмініструванням судової діяльності. Так, законодавством визначено можливість суддів бути членами Вищої ради правосуддя, Ради суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії, Національної школи суддів. Оскільки, праця в таких органах має строковий характер, то доцільним є забезпечення повернення на попереднє місце роботи, що є гарантією стабільності. Разом з тим, суддя не матиме мотивації, окрім протиправної для зміни місця роботи в судовій системі, якщо умови будуть гіршими, ніж ті, що передбачені для судді, незалежно від територіального розташування чи інстанції.

Згідно з ч. 5-6 ст. 54 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» судді, які стали членами «Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів зберігають матеріальні, соціальні, побутові гарантії», а «судді відрядженні до Національної школи суддів, Ради суддів України зберігають розмір суддівської винагороди за основним місцем роботи та із урахуванням доплат», також, ч. 7 ст. 102 передбачено, що «розмір винагороди члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, що є суддею є рівним його суддівській винагороді, якщо вона перевищує розмір посадового окладу суддів з Верховного Суду з урахуванням коефіцієнту 1,5» [8]. Можливість обирати кар'єру в межах судової системи гарантує професійний розвиток та мотивацію судді, не створюючи загрози для його матеріального стану й зменшуючи ймовірність настання соціального ризику. Наявність обмеження розміром посадового окладу судді Верховного Суду та звичними розмі-

рами суддівської винагороди, зі свого боку, попереджає випадки зловживання владою та отримання посади корупційним шляхом.

Таким чином, загальна гарантія збереження розміру суддівської винагороди при зміні діяльності в межах судової системи розкривається через створення можливостей для професійної мобільності суддів при цьому зменшуючи ризики для нього та членів його сім'ї щодо неможливості забезпечити їх життєві потреби. Збереження розміру суддівської винагороди при зміні діяльності в судовій системі дозволяє підтримувати мотивацію суддів до якісної праці. Разом з тим, правове регулювання збереження розміру суддівської винагороди при зміні діяльності в судовій системі повинно бути удосконалено в аспектах деталізації матеріальних гарантій, зарахування до соціального стажу, зміни у зв'язку з набуттям більшого досвіду.

До загальних гарантій соціального забезпечення суддів варто віднести поширення на суддів інших видів соціальної допомоги, що передбачені соціальним законодавством. Право на соціальну допомогу визначається ст. 141 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», відповідно до якого «судді підлягають загальнообов'язковому державному страхуванню життя та здоров'я відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [8]. Участь в загальнодержавній програмі страхування дозволяє покривати витрати пов'язані із настанням соціальних ризиків за рахунок спеціального фонду. Приймаючи участь в загальнодержавному обов'язковому соціальному страхуванні судді виступають суб'єктами такого страхування, а отже й на суддів поширюються права таких суб'єктів та обов'язок щодо сплати страхових внесків. Настання соціального ризику можливо у випадку потрапляння в нещасний випадок чи отримання професійного захворювання. Щодо останнього, то Перелік професійних захворювань [13] не містить згадок про хвороби, які можуть виникнути у судді в зв'язку з виконання ним своїх обов'язків. Разом з тим, нещодавні зміни до Переліку стосувалися віднесення хвороби COVID-19 до переліку професійних захворювань медичних працівників. Варто наголосити, що діяльність суддів, також, може мати невідкладний характер, що особливо стосується наказних проваджень або ж діяльності слідчого судді. Ураховуючи низьку технічну забезпеченість суддів, що ускладнює проведення судових засідань онлайн, доцільним є включення суддів до суб'єктів, професійним захворюванням яких є COVID-19.

Також, ст. 20 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» до видів соціальних послуг та матеріального забезпечення, які надаються суддям через тимчасову втрату працездатності віднесено: «допомога через тимчасову непрацездатність (у тому числі догляд за дитиною); допомога у зв'язку з вагітністю та пологами; допомога на поховання; оплата лікування та реабілітації у санаторно-курортних закладах» [14]. Поширення допомоги у зв'язку з пологами та вагітністю на суддів-жінок є гарантією рівності їх соціального забезпечення із таким, що надається іншим жінками, які працюють. Крім того, наявність даних видів соціальної допомоги є гарантією збалансування сімейного та професійного життя, що зменшує ризики настання для судді стану психологічної нестабільності.

Оплата лікування та реабілітації в санаторно-курортних закладах безпосередньо пов'язана із правом суддів на безоплатну медичну допо-

могу, що передбачена у ст. 144 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [8]. Проте, як гарантію соціального забезпечення судді слід розглядати виключно першу, оскільки законодавство містить чіткий порядок фінансування реабілітації та відвідування санаторно-курортних закладів за рахунок спеціального фонду, підтвердження потреби у лікуванні та перевірки його тривалості. Коли право на безоплатне медичне обслуговування поширюється й на членів сім'ї судді, однак відсутні засоби контролю за правомірністю його використання, джерела фінансування, не визначено довготривалість використання.

Досліджуючи загальну систему соціального страхування А. В. Мерзляк зазначає про потребу «розвитку соціального страхування в поєднанні з економічними пріоритетами держави, нормативним регулюванням системи медичного страхування та узгодженням із державною соціальною політикою» [15, с. 12]. В контексті гарантій соціального забезпечення суддів важливим є регулювання медичного страхування суддів, що допоможе, як створити достатній фінансовий ресурс для лікування й оздоровлення, так й контролювати його використання. Дискусійним є питання можливості пристосування соціального страхування суддів під економічні реалії, адже соціальна допомога разом зі суддівською винагородою, також, є гарантіями незалежності, а отже їх зменшення є недопустимим. В даному випадку, доцільним є створення спеціальних умов гарантування надання соціальної допомоги суддям, які б ураховували збільшений розмір суддівської винагороди в порівнянні з середньостатистичною заробітною платою в державі. Гарантування стабільності й достатності соціальної допомоги можливо здійснити завдяки створенню залежності між розміром суддівської винагороди та, власне, розміром матеріального забезпечення.

Слід констатувати, що сутність загальної гарантії поширення інших видів соціальної допомоги, передбачених соціальним законодавством полягає у поширенні на суддів тих видів соціального забезпечення, що прямо не встановлені спеціальним законодавством, однак повинні застосовувати для втілення принципу рівності та реалізації державної соціальної політики. Так, гарантування поширюється на суддів, з якими стався нещасний випадок, які потребують медичної допомоги або ж суддів-жінок, що поєднують професійну діяльність із материнством.

В процесі аналізу системи загальних гарантій соціального забезпечення суддів було виявлено невідповідність її правового регулювання принципам прозорості та гласності, що збільшувало можливості до зловживання владою суб'єктів вповноважених на соціальне забезпечення суддів, наприклад, голови суду, посадових осіб Державної судової адміністрації. Разом з тим, постійне реформування законодавства й наступні його зміни через рішення Конституційного Суду України порушують принцип правової визначеності й значно зменшують ефективність дії системи загальних гарантій соціального забезпечення, адже судді не можуть розраховувати на стабільність наданого соціального забезпечення. Таким чином, система загальних гарантій соціального забезпечення суддів має бути пристосована до соціальних вимог в контексті скасування окремих прав суддів (права на безоплатне медичне обслуговування, користування службовим житлом) через їх застаріле законодавче регулювання, надмірну бюрократиза-

цію процесу реалізації й складність державного та громадського контролю. Водночас, система загальних гарантій соціального забезпечення суддів має бути оновлена щодо достатнього розміру матеріального забезпечення потреб судді та членів його сім'ї незалежно від їх цільового призначення, адже останнє має визначатися суддею самостійно на основі його життєвих подій та тих соціальних ризиків, що настали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Зуб Г. А.* Соціальний захист суддів: міжнародно-правові стандарти. Держава та регіони, 2019. № 3. С. 116-122.

2. *Кравчук В. М.* Інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. № 28. С. 92-95.

3. *Бернацька Н. І.* Система гарантій правового регулювання соціального забезпечення публічної служби в Україні. Публічне право, 2018. № 1 (29). С. 151-157.

4. *Журавель В. О.* Щодо форм матеріального забезпечення суддів. Актуальні проблеми права: теорія і практика, 2013. № 28. С. 209-217.

5. *Гринюк В. О.* Гарантії забезпечення незалежності суду в кримінальному процесі. Право і суспільство, 2012. № 5. С. 131-135.

6. *Гладкий В. В.* Щодо гідної праці суддів в Україні. Проблеми розвитку соціально-трудова прав та профспілкового руху в Україні: Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Х.: ХНУВС, 2020. С. 280-284.

7. *Ватаманюк Л. В.* Система судочинства як середовище формування професійних компетентностей суддів. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки, 2019. № 24. С. 20-27.

8. *Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII.* Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 31. С. 7.

9. *Рішення у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193-IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII: Рішення Конституційного Суду України від 11.03.2020 № 4-р/2020.* Офіційний вісник України. 2020. № 30. С. 38.

10. *Бойчук Н. С.* Оплата праці в бюджетній сфері: сучасний стан, нові виклики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84323249.pdf>.

11. *Рішення у справі за конституційними скаргами Мельничук Надії Миколаївни, Григор'євої Лілії Іванівни та Кліменко Марини Робертівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»: Рішення Конституційного Суду України від 15.04.2020 № 2-р(II)/2020.* Офіційний вісник України. 2020. № 308. С. 76.

12. Пономапенко Є. Ю. Юридичні гарантії при звільненні та припиненні повноважень суддів в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права, 2016. № 2 ч. 4. С. 118-121.

13. Про затвердження переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів від 08.11.2000 № 1662. Офіційний вісник України. 2000. № 45. С. 87.

14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР).1999. № 46. С. 403.

15. Мерзляк А. В., Бубнов А. О. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Публічне адміністрування: теорія та практика, 2018. Вип. 1. С. 1-12

Костенко В. Г. Система загальних гарантій соціального забезпечення суддів

У статті проаналізовано загальні гарантії соціального забезпечення суддів. Визначено авторський перелік таких гарантій. Деталізовано специфіку і значення кожної з них.

Ключові слова: загальні гарантії, соціальне забезпечення, судді, суд, соціальне законодавство.

Костенко В. Г. Система общих гарантий социального обеспечения судей

В статье проанализированы общие гарантии социального обеспечения судей. Определен авторский перечень таких гарантий. Детализировано специфику и значение каждой из них.

Ключевые слова: общие гарантии, социальное обеспечение, судьи, суд, социальное законодательство.

Kostenko V. The system of general guarantees of social security for judges

In the article the general guarantees of social security for judges are analyzed. The author's list of such guarantees is defined. The specifics and significance of each of them are detailed.

Keywords: general guarantees, social security, judges, court, social legislation.